

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-6-14
Otsuse kuupäev	10. märts 2014
Kohtukoosseis	Eesistuja Priit Pikamäe, liikmed Tõnu Anton, Eerik Kergandberg, Lea Laarmaa ja Lea Kivi
Kohtuasi	Riigilõivuseaduse § 57 lg 4 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis põhiseaduslikkuse kontroll osas, mis sätestab hagita menetluses avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu
Menetluse alus	Harju Maakohtu 31. jaanuari 2014. a määrus tsiviilasjas nr 2-14-3250
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada riigilõivuseaduse § 57 lg 4 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks osas, mis sätestab hagita menetluses avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Indrek Sitska (avaldaja) esitas e-posti teel 22. jaanuaril 2014 avalduse Osaihingu Beston Group (puudutatud isik) täiendavaks likvideerimiseks ja likvideeriija määramiseks. Avaldaja eest tasus advokaadibüroo Borenium OÜ 28. jaanuaril 2014 avalduselt riigilõivu 25 eurot.
2. Kohus palus avaldaja seisukohta riigilõivuseaduse (RLS) § 57 lg 4 põhiseaduspärasuse kohta. Avaldaja esitas 30. jaanuaril 2013 oma seisukoha, milles leidis, et RLS § 57 lg 4 on põhiseadusega vastuolus. Avaldaja viitas Riigikohtu lahendile asjas nr 3-4-1-20-13, millega tunnistati RLS § 57 lg-d 1 ja 15 ning lisa 1 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks osas, mis sätestab tsiviilkohtumenetluses avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

MAAKOHTU MÄÄRUS

3. Harju Maakohus tunnistas 31. jaanuari 2014. a määrusega RLS § 57 lg 4 põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata osas, mis sätestab, et avalduse esitamisel hagita menetluse korras läbivaadatavas asjas tuleb tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

4. Kohus leidis, et RLS § 57 lg 4 on kohtuasja lahendamisel asjassepuutuv säte osas, mis näeb hagita asjas avalduse esitamisel ette kohustuse tasuda riigilõivu 50 eurot, aga kui nimetatud avaldus esitatakse elektrooniliselt e-toimiku kaudu, siis 25 eurot. Avaldaja ei esitanud avaldust veebilehe www.e-toimik.ee kaudu, kuid tasus riigilõivu 25 eurot. Kohus peaks seega enne avalduse menetlusse võtmist kohustama avaldajat tasuma täiendavalt riigilõivu 25 eurot.

5. Kohus oli seisukohal, et avalduselt tasutava riigilõivu määr riivab esmajoones PS § 15 lg 1 esimeses lauses sätestatud igaihe põhiõigust kohtusse pöörduda, PS §-s 32 sätestatud omandipõhiõigust ja PS §-s 12 tagatud võrdsuspõhiõigust. RLS § 57 lg 4 kohtleb erinevalt isikuid, kes esitavad avalduse hagita menetluses läbivaadatavas asjas e-toimiku kaudu, ja isikuid, kes esitavad avalduse muul viisil.

6. RLS § 57 lg 4 eesmärgiks on maakohu hinnangul menetlusökoonoomia. Kohus oli seisukohal, et avalduse esitamise viisist sõltuvad riigilõivumäärad, mis tulenevad RLS § 57 lg-st 4 avalduse muul viisil kui e-toimiku kaudu esitamise korral, ei ole proportsionaalsed. Hagita asjas veebilehe www.e-toimik.ee kaudu esitatavalt avalduselt on 25 euro suurune riigilõiv 2,4 korda (35 eurot) väiksem kõige madalamast riigilõivumäärast hagi esitamisel (60 eurot), aga 50 euro suurune lõiv sellest üksnes 1,2 korda väiksem. Pidades silmas hagita asjadena lahendatavate vaidluste kataloogi tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 475 lg-s 1, peaks hagita asjas tasutav riigilõiv pigem olema tuntavalt madalam ka väikese hinnaga hagi esitamisel tasutavast lõivust.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

7. **Avaldaja** nõustub arvamuses Harju Maakohu 31. jaanuari 2014. a otsuses toodud põhjendustega RLS § 57 lg 4 põhiseadusvastasuse kohta.

8. **Õiguskantsler** leiab, et RLS § 57 lg 4 on osas, mis näeb ette erineva suurusega riigilõivu määrad avalduse esitamiseks hagita asjas sõltuvalt kohtusse pöördumise viisist, vastuolus PS § 15 lg-ga 1, § 12 lg-ga 1 ja §-ga 11.

9. **Riigikogu ja justiitsminister** ei esitanud Riigikohtule arvamust RLS § 57 lg 4 põhiseadusvastasuse kohta.

PÕHISEADUSEGA VASTUOLUS OLEVAKS TUNNISTATUD SÄTE

10. Riigilõivuseaduse (RT I, 29.06.2012) § 57 "Tsiiviilkohtumenetluse toimingud":

[---]

(4) Avalduse või kaebuse esitamisel hagita menetluse korras läbivaadatavas asjas, [---] tasutakse riigilõivu 50 eurot. Kui nimetatud avaldus esitatakse elektrooniliselt veebilehe www.e-toimik.ee kaudu, tasutakse riigilõivu 25 eurot.

[---]."

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

11. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus hindab, peab olema vaidluse lahendamisel asjassepuutuv (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 14 lõige 2).

12. Harju Maakohus tunnistas RLS § 57 lg 4 põhiseaduse vastaseks ja jättis kohaldamata 31. jaanuari 2014. a määrusega tsiviilasjas nr 2-14-3250, vaadates hagita menetluses läbi avaldaja avaldust puudutatud isiku täiendavaks likvideerimiseks ja likvideeriija määramiseks. Kolleegium leiab, et avaldaja avalduse lahendamisel Harju Maakohus oli RLS § 57 lg 4 (alates 1. juulist 2012

kehtivas redaktsioonis) asjassepuutuv säte osas, mis sätestab hagita menetluses avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu 50 eurot, avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu 25 eurot.

13. Põhiõiguse riive on selle kaitseala iga ebasoodus mõjutamine (vt alates Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 6. märtsi 2002. a otsusest asjas nr 3-4-1-1-02, p 12). Kohtumenetluses avalduselt riigilõivu tasumise nõue ja selle määr riivavad PS § 15 lg 1 esimeses lauses tagatud igäihe põhiõigust pöörduda oma õiguste rikkumise korral kohtu poole (Riigikohtu üldkogu 6. märtsi 2012. a otsus asjas nr 3-2-1-67-11, p 22.1) ja PS §-s 32 tagatud omandipõhiõigust (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 12. septembri 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-26-13, p 18). Seejuures riivab RLS § 57 lg 4 intensiivsemalt nende isikute põhiõigusi, kes esitavad avalduse kohtule muul viisil kui avaliku e-toimiku kaudu (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. detsembri 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-20-13, p-d 48–49). Vaidlusalune säte, RLS § 57 lg 4 riivab ka PS § 12 lg-s 1 tagatud võrdsuspõhiõigust, kuna kohtleb erinevalt isikuid, kes esitavad avalduse veebilehe www.e-toimik.ee kaudu, ja isikuid, kes esitavad sama hinnaga avalduse muul viisil.

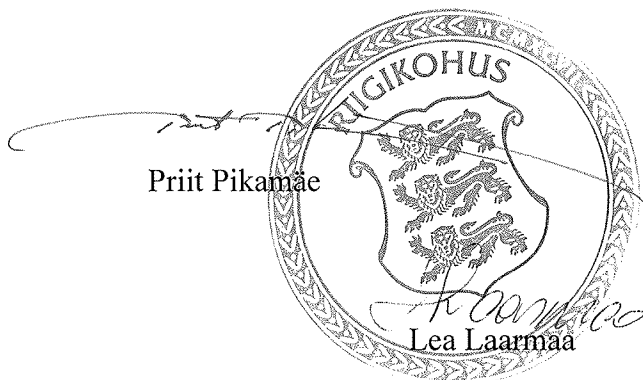
14. Vaidlustatud säte kehtib alates 1. juulist 2012. XII Riigikogu seaduseelnõu 206 SE seletuskirja kohaselt on riigilõivumäärade kohtusse pöördumise viisist sõltuvusse seadmisel sihiks riigi ressursside säästlik ja otstarbekohane kasutamine, täpsemalt soov vähendada kohtute koormust tehnilise töö vähenemise kaudu, ja sel eesmärgil ka avaliku e-toimiku kasuks otsustamise motiveerimine.

15. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium tunnistas 10. detsembri 2013. a otsuses kohtuasjas nr 3-4-1-20-13 põhiseaduse vastaseks ja kehtetuks RLS § 57 lg-d 1 ja 15 ning lisa 1 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis osas, mis sätestas tsiviilkohtumenetluses avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

16. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium leidis selles otsuses, et avalduse esitamise viisist sõltuvate lõivumäärade eristamise eesmärgiks on menetlusökoonoomia, mis tähendab tõhusat menetlust samal ajal riigi ressursside säästmisega. Kohtute tehnilise töö väidetakse vähendamise ja elektrooniline asjaajamine ning väljaspool avalikku e-toimikut esitatud avaldustega kaasnevate võimalike lisakulude panemine menetlusosalistele saavad olla üksnes vahendid menetlusökoonoomia saavutamiseks, mitte iseseisvad eesmärgid põhiõiguste piiramiseks. Menetlusosaliste osalemist õigusemõistmise kulutuste kandmises on Riigikohus küll pidanud riigilõivu tasumisel legitiimseks, kuid see ei saa alati õigustada isikute erinevat kohtlemist riigilõivu tasumisel. Sarnases olukorras olevate menetlusosaliste erinev kohtlemine lõivu tasumisel peab ülekaalukalt aitama kaasa tõhusamale menetluse toimumisele (otsuse p 56).

17. Avalduse esitamise viisist sõltuvate lõivumäärade eristamine ei olnud Riigikohtu hinnangul sobiv, vajalik ega mõõdukas vahend eesmärgi saavutamiseks. Kohtute tehnilise töökoormuse vähendamine ei suurenda menetlusökoonoomiat, kui sellega ei vähene õigusemõistmisega kaasnev ressursikulu ühiskonnas tervikuna. Vahendi sobivuse paneb kahtluse alla eelkõige see, et TsMS § 56 annab võimaluse pidada tsiviilasjades toimikut paralleelselt ka paberil ning suurel osal menetlusosalistel puudub võimalus või oskus arvutit ja Interneti kasutada või võimalus anda digitaalallkirja (otsuse p-d 60–65). Erinev kohtlemine ei olnud ka vajalik, sest kõrgema ja madalama riigilõivumäära vahe on oluliselt suurem, kui seda saab olla avaliku e-toimiku väliselt esitatud avaldusega riigile põhjustatav lisakulu tsiviilkohtumenetluses. E-toimiku laialdasemat kasutuselevõttu soodustaks hoopis see, kui e-toimiku süsteem muudetakse nii menetlusosalistele kui ka kohtutele piisavalt kasutajasõbralikuks (otsuse p-d 69–70). Kolleegiumi hinnangul ei ole erinev kohtlemine mõõdukas abinõu eesmärgi saavutamiseks, kuna riivatatakse õigusriigis olulisi põhiõigusi (otsuse p 71).

18. Tuginedes Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelvalve kolleegiumi 10. detsembri 2013. a otsuses kohtuasjas nr 3-4-1-20-13 toodud õiguslikele põhjendustele ja juhindudes PSJKS § 15 lg 1 p-st 2, tunnistab Riigikohus RLS § 57 lg 4 põhiseaduse vastaseks ja kehtetuks osas, mis sätestab hagita menetluses avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

Tõnu Anton

Eerik Kergandberg

Lea Kivi